

stelling het middelpunt is van een tweede verhaal over Claus en Oostende.

De verwondering is trouwens gebaseerd op zijn herinnering aan zijn Oostendse periode.

Een derde luik gaat over Claus en Ensor.”

„Het probleem was eerder het te grote aanbod van materiaal om er een keuze uit te maken”, aldus Lambrecht. Er is een heerlijke en bij mijn weten onbekende tekst waarin Claus herinneringen ophaalt aan zijn verblijf in deze stad eind de jaren '40, begin '50.

Er is ook een doorslag van een brief waarin hij aan het stadsbestuur toestemming vraagt om een café te openen in Oostende.” Verder zijn er foto's uit die tijd en een notitieboekje o.a. met een stempel van zijn eigen uitgeverij aan de Karel Janssenslaan. Voor veel wat oudere

Oostendenaren is het ook een vleug vergane wereld. Ter gelegenheid van de Claus tentoonstelling en de Claushommage werd De Verwondering opnieuw uitgegeven door de Bezige Bij.

Tot 29 augustus. Iedere dag, behalve op dinsdag, van 10 tot 12 en van 14 tot 17 uur. Toegang 2 euro. Reductietarieven.

De politiek-religieuze context rond het Beleg van Oostende

Eddy Masschalck

Samenvatting

Het samenspel van Oostende's geografische ligging en de internationale politiek van de grootmachten in Europa, leiden ertoe dat Oostende in de 16de eeuw uitgroeit van een eenvoudige vissershaven tot het middelpunt van de Europese belangstelling. Via kronieken en vlugschriften wordt het beleg van Oostende in gans Europa gevolgd.

In de 16de eeuw omspant het imperium van de machtige Habsburger Filips II zowat de ganse wereld. In grote lijnen zijn dat de Nederlanden, Spanje en Portugal, Midden en Zuid Amerika, grote delen van Afrika en Azië. In zijn imperium is slechts plaats voor één godsdienst, de katholieke. Al andere godsdiensten zijn kettens en dienen hardhandig te worden aangepakt.

Engeland wordt in die tijd bestuurd door de protestantse koningin Elisabeth I. Zij probeert de neutraliteit te bewaren door de verhoudingen tussen de continentale groot-

machten Spanje en Frankrijk in evenwicht te houden.

In de Nederlanden wil de hoge adel zijn traditionele voorrechten niet zomaar afstaan aan Filips II. Daarenboven is de Reformatie er niet te stoppen. Filips II stuurt de Hertog van Alva om de opstand te onderdrukken. De terreur van Alva is afschuwelijk. Er ontstaat een oorlog die tachtig jaar zal duren, maar de terreur leidt niet tot de Spaanse overwinning. Daarop stuurt Filips II zijn beste generaal, Alexander Farnese. Deze brengt alle verloren gebied in de zuidelijke Nederlanden terug onder Spaans gezag, behalve Oostende. In Oostende heeft men de duinen doorgestoken waardoor de wijde omgeving onder water komt te liggen en de stad een eiland wordt. De stad wordt bevoorradt vanuit de zee en is bijna onmogelijk te veroveren. De doorsteek zal later de Oostendse haven worden.

Elisabeth I vreest een totale Spaanse overheersing in de Nederlanden en besluit de

opstandelingen te steunen in ruil voor heel wat rechtstreekse invloed in de Nederlanden. In Oostende komt er een Engels garnizoen en een Engelse gouverneur.

In 1588 probeert Filips II, met behulp van zijn Onoverwinnelijke Armada, Engeland binnen te vallen. Zijn plan mislukt. Voor Elisabeth is het de bevestiging van de juistheid van haar steun aan de Nederlanden en de versterking van Oostende. Gezien de strategische ligging kan de havenstad enerzijds dienen als bruggenhoofd in Spaans gebied, maar omgekeerd, indien Oostende zou worden veroverd, ook als uitvalsbasis van de Spanjaarden. Oostende wordt verder uitgebouwd tot een der meest versterkte steden van Europa.

Na de dood van Farnese stuurt Filips II Albrecht en Isabella naar de Nederlanden. Om de plunderingen te stoppen die Oostende in de wijde omgeving uitoeft, wordt Oostende omringd door een gordel van forten. Op 5 juli 1601 begint het beleg van Oostende. De stad wordt zwaar belegerd en wordt zo heroïsch verdedigd dat heel Europa het beleg met de grootste belangstelling volgt. Het beleg van het Nieuwe

Troje wordt beschouwd als de beste academie voor krijgsheren, gouverneurs, ingenieurs en chirurgen. Het beleg wordt niet alleen op het slagveld uitgevochten maar eveneens in de media. De publieke opinie wordt beïnvloed als nooit tevoren. Het wordt een prestigeoorlog. Op 20 september 1604 wordt de overgave van Oostende getekend en op 22 september verlaat het garnizoen de stad. Het beleg heeft, naast enorme kapitalen, het leven gekost van ongeveer 100.000 mensen.

1) Reformatie

Volgens de traditionele katholieke leer kan een gelovige de eeuwige zaligheid verwerven door gebed, boete, goede werken, aflaten, bedevaarten en het financieel steunen van kerken. Maar het volk ziet ook het luxueuze leven van de hogere geestelijkheid, het misbruik van aflaten enz.

Reformanten zoals Luther en Calvijn verworpen goede werken, aflaten, verering van heiligen en relikwieën, bedevaarten, sacramenten, het vagevuur, mirakelen, rozenkrans, celibaat, vasten... Zij houden het bij de bijbel als enige bron van geloof. Volgens Luther kan de mens de eeuwige zaligheid enkel bereiken wanneer hij onvoorwaardelijk gelooft. Calvijn gaat met zijn predestinatieleer nog een stapje verder. Volgens hem is het zielenheil van een mens al bij voorbaat vastgelegd door God en kan de mens daar niets aan veranderen.

Wanneer Luther op 31 oktober 1517 zijn 95 stellingen aan de Dom van Wittenberg spijkt zal hij wellicht niet vermoed hebben welk een storm van oorlogen hij zal ontketenen.

De reactie van de conservatieve katholieken op de Reformatie is hevig. Wie tegen de Roomse Kerk is, is tegen het vorstelijk gezag en valt onder de burgerlijke rechtspraak. Kettters worden hardhandig aangepakt.

In 1521 wordt Luther door Karel V in de rijksban geslagen. Op 1 juli 1523 worden

Grafisch Bedrijf
LAMMAING
Wij geven vorm aan uw identiteit.

Industriezone 2
Zandvoordeschorredijkstr., 14
8400 Oostende
T.059 70 71 23
F.059 80 45 79
print@lammaing.com
www.lammaing.com

voor het eerst in Europa protestanten ter dood gebracht. Twee augustijner monniken, ordegenoten van Luther, worden onder grote publieke belangstelling levend verbrand op de Grote Markt van Brussel. In 1550 kondigt Karel V het 'Bloedplakkaat' af: de doodstraf voor alle door de inquisiteur bewezen ketterij. Het bloedplakkaat zal van kracht blijven tot aan de Pacificatie van Gent in 1576. Vooral de anabaptisten zijn hiervan het slachtoffer.

Reformanten zoals lutheranen, calvinisten, anabaptisten/wederdopers, ... gaan soms ook onderling in de clinch. Calvijn sticht in Genève een calvinistische universiteit, maar laat er ook Servetus verbranden omdat die een afwijkende leer verkondigde.

De Reformatie is niet te stoppen. Zowel de werken van Luther als die van Calvijn verschijnen in Nederlandse vertaling. De gebroeders Marnix van Sint Aldegonde schrijven zich in aan de calvinistische universiteit te Genève. De calvinisten weten zich goed te organiseren. De beweging neemt de leiding in het religieuze verzet en verzet zich uiteindelijk ook met geweld tegen de gevestigde overheid. De Nederlandse Opstand kondigt zich aan.

In 1555 wordt de Vrede van Augsburg getekend. Kort voor zijn troonsafstand, staat Karel V hiermee toe dat in het Duitse Keizerrijk iedere vorst voor zijn eigen regio vrij mag kiezen tussen katholiek of lutherans geloof.

Vanaf 1562 krijgen de Franse protestanten (de Hugenoten) ook de toestemming om, onder voorwaarden, hun eigen religie te belijden. Maar tijdens de Bartholomeusnacht, 24 augustus 1572, worden de leiders van de Hugenoten te Parijs gruwelijk vermoord. Kort daarop vallen nog 20.000 slachtoffers.

Binnen de katholieke kerk dringt een hervorming zich op. Het Concilie van Trente (1545-1563) kondigt de Contrareformatie af. Niet alleen de bijbel, maar ook de traditie is een bron van geloof. Het vagevuur

bestaat. Aflaten en goede werken, verering van heiligen en relikwieën, hebben nut. Mirakelen zijn mogelijk. De zeven sacramenten blijven behouden. Tijdens de Eucharistie veranderen brood en wijn in het lichaam en bloed van Christus. Er komt een index van verboden boeken. De kracht van de rozenkrans wordt erkend. De Heilige Maagd overwint kettters en ongelovigen.

2) Oostende, midden zestiende eeuw

In de zestiende eeuw is Oostende een kleine eenvoudige visserstad die het vooral moet hebben van de haringvangst. Oostende lijdt aanhoudend onder zware stormen. Op 5 november 1530 wordt een groot deel van de Oude stad overspoeld (dit gedeelte ligt vandaag in zee). Men bouwt een nieuwe dijk maar die wordt op 2 november 1531 alweer volledig weggespoeld. Er volgen nog zware stormen met grote schade in 1551 en 1559.

De zwaarste storm komt op 1 november 1570, Allerheiligendag. Deze storm overtreft bijna al die der zestiende eeuw. De meeste dijken begeven het en de oude stad overstroomt.

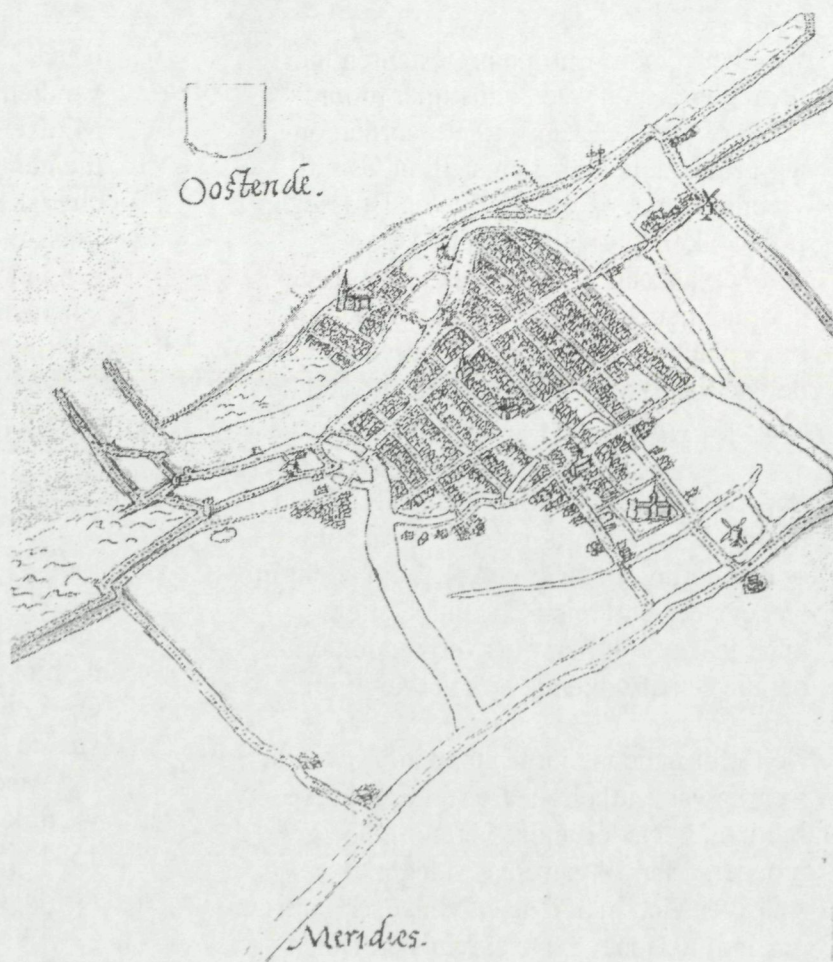
In 1579 wordt de kerk in de Oude Stad afgebroken, alleen de toren blijft bewaard.

In oktober 1586 richt het water alweer zware schade aan in de stad. De Nieuwjaarsstorm van 1589 vernielt een deel van de verdedigingswerken. De stormen van september 1589 en van december 1599 richten opnieuw grote schade aan.

Omstreeks 1560 komen kaartmakers Pieter Pourbus en Jacob Van Deventer naar Oostende.

Pourbus komt in verband met de kaart van het Brugse Vrije en Van Deventer in verband met zijn stedenatlas. In die tijd had de stad nog geen versterkingen.

Afb 2: Oudst gekende plan van Oostende, ca 1560, opgemaakt door Jacob Van Deventer op bevel van Keizer Karel en Filips II. Facsimile uitgave van de originele tekening die wordt bewaard in Madrid. Stadsarchief Oostende KP/G021

Van de Reformatie is er in Oostende niet zo veel te merken. Er wordt voor het eerst een ketter naar de brandstapel verwezen in 1545. In 1568 wordt een anabaptist gewurgd en publiekelijk verbrand. De derde en laatste keer dat in Oostende een ketter wordt terechtgesteld is in januari 1573. Van een Engelse schipper wordt eerst de rechterhand afgehakt, daarna wordt hij levend verbrand, wegens het vertrappelen van de Heilige Hostie.

Volgende artikels:

3. Karel V en Filips 2
4. Elisabeth I
5. Groeiende oppositie in de Nederlanden
6. De Hertog van Alva
7. De Spaanse Furie en de Pacificatie van Gent
8. Oostende onder de Spanjaarden
9. Alexander Farnese
10. De Engelsen komen in beeld
11. Oostende onder de Staatsen
12. 1588, de Onoverwinnelijke Armada
13. Oostende onder Norris
14. Albrecht en Isabella
15. Herziening van Nonsuch
16. De kring rond Oostende sluit zich
17. Nieuwpoort 1600
18. Oostende, het begin van het beleg
19. Engelse soldaten
20. De Politiek
21. Spinola
22. Sluis
23. Het einde van het beleg
24. En verder....

Geraadpleegde literatuur:

- Black Jeremy 'De zeventig grootste veldslagen aller tijden'
Lannoo, Tielt, 2005
- Bossu Jozef 'Vlaanderen in oude kaarten'
Lannoo, Tielt, 1982
- Bowens Jacobus 'Nauwkeurige Beschryving der oude en beroemde zeestad Oostende'
Brugge, 1792
- Carson Patricia 'Het fraaie gelaat van Vlaanderen'
Lannoo, Tielt, 2001
- Debaere Olivier 'Stedenatlas: Oostende. Een topografisch overzicht van de ontwikkelingen van een fel begeerde havenstad.'
Stadsarchief Oostende, 2002
- de Vries Dirk 'Oostende verloren, Sluis gewonnen'
Universiteitsbibliotheek Leiden, 2004
- Duerloo Luc 'Albrecht en Isabella, 1598-1621'
Brepols, Turnhout, 1998
- Dreesen J.B. 'Oostende: chronologie van de vloeijing in het jaar 1584'
De Plate, Oostende, 1988
- Geo-Epoche 'Als Spanien die Welt beherrschte'
Geo-Epoche Magazin, nr 31, Hamburg 2008
- Groenveld S., Leeuwenberg Ph. 'De Tachtigjarige oorlog'
Walburg Pers, Zutphen, 2008
- Jansoone Roger 'Het voorspel tot het Beleg van Oostende'
Heemkundige Kring De Plate, Oostende, 2009
- Kinds Karel 'Kroniek van de Opstand in de Lage Landen, 1555-1609' ALNU 1999
- Mac Caffrey 'Elisabeth I, War and Politics 1588-1603'
Princeton University Press, New Jersey, USA, 1992
- Major W. en Mahieu E.
'Het Beleg van Oostende in woord en beeld'
Oostends Historisch Museum De Plate, 2004
- Piceu Tim 'Over vrybuiters en quaetdoenders, terreur op het Vlaamse platteland (eind 16de eeuw)'
Davidsfonds, Leuven, 2008
- Rabau Werner 'Voor Koningin geboren' J.M.P.- Trends Middelkerke, 2007
- Simoni E.C. 'The Ostend Story'
Hes & De Graaf Publishers BV, 't Goy-Houten, Nederland, 2003
- Studiecomité voor de Geschiedenis van de Militaire Marine in België 'De Zeemacht'
Lannoo, Tielt, 1992
- Thomas Werner 'De val van het nieuwe Troje. Het beleg van Oostende 1601-1604'
Davidsfonds, Leuven, 2004
- Thomas Arnold 'The renaissance at war' HarperCollins, New York, 2005
- Verbouwe A. 'Iconografie van het Arrondissement Oostende' Hessens, Brussel
- Vlietinck Edward 'Het Oude Oostende en zijn Driejarige Belegering Oostende, 1897
- Vlietinck Edward 'La ville d'Ostende fut elle remise en gage à la Reine d'Angleterre par les Provinces'
Annales de la Société d'émulation pour l'histoire et les antiquités de la Flandre occidentale,
Brugge, 1898
- Wikipedia